

На своїх уроках я часто використовую прийом «інтелектуальної провокації» замість традиційного прийому опитування. Кожна така «провокація» повинна бути продуманою. Особливо ефективним є поєднання цікавих запитань із зачитуванням уривків художньої літератури, біологічних казок, загадок.

За моїм особистим досвідом розвитку комунікативної компетентності сприяє метод «Прес». Цю форму роботи використовую тоді, коли виникають суперечливі питання, необхідно знати і аргументувати визначену позицію щодо проблеми, яка вирішується, переконати інших у своїй правоті. У своїх роздумах по цих питаннях учні повинні використати такі фрази: Я вважаю; Тому що; Наприклад; Отже.

Ще одна дієва стратегія «Кубування» (автори Грегорій Кован і Елізабет Кован, 1980). Вона полегшує розгляд різних аспектів теми [2]. Цей підхід передбачає використання кубика на кожній грані якого написані вказівки:

1. Опишіть
2. Порівняйте
3. Встановіть асоціації
4. Проаналізуйте
5. Знайдіть застосування
6. Запропонуйте аргументи «за» або «проти».

Застосовуючи цю стратегію, слід пам'ятати, що черговість граней передбачає перехід від менш складних завдань до більш складних.

Отже, з власного досвіду можу зробити такі висновки: творче мислення має велике значення для розвитку дітей. Використовуючи на уроках біології інтерактивні ігри та прийоми я тим самим, навчаю своїх учнів біології та формую та розвиваю їх творчі здібності. Я впевнена, що креативність, як творча здібність виступає потужним фактором розвитку особистості, визначає її готовність до нестандартного мислення й поведінки. Творча обдарованість стає запорукою економічного процвітання й засобом національного престижу.

Список використаних джерел

1. Барко В.І., Панок В.Г., Лазаревський С.В. Креативність та її діагностика. // Обдарована дитина. - 2001.- №6.- С. 22-27.
2. Нова українська школа: поради для вчителя/ за заг.ред.Н72 Н.М. Бібік.- Київ:Літера ЛДТ, 2019.-208с.
3. Позняк Т.М. Розвиток креативних здібностей особистості /Т.М. Позняк// Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Психологічні науки.-2013.-Вип.114.-С.161-166
4. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі.- К.:Видавництво А.С.К., 2020. -101с.
5. Пометун О.І, ПироженкоЛ.О., Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 192с.

Зенякін О.С.

ФРЕЙМІНГ ЕКОЛОГІЇ В НАЦІОНАЛЬНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ (на матеріалі тревел-шоу «Орел і Решка»)

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

На сучасному етапі цивілізаційного розвитку важливу роль відіграє практика викладання природничих наук та виховання в учасників освітнього процесу екологічної свідомості та обдуманого ставлення до довкілля. У цьому аспекті постає питання відбору правильних дидактичних матеріалів, котрі б обумовили ефективне навчання як у класі, так і поза його межами. На наш погляд, одним із таких матеріалів може бути національне тревел-шоу «Орел і Решка», яке можна залучити до позакласної роботи на

уроках географії або біології у якості вторинного освітнього продукту (після підручників та посібників), що уможливило б власний досвід пізнання світу у форматі розважальної телепередачі, що містить екологічні фрейми, які тригерують формування свідомого піклування про довкілля.

Отже, **метою** цієї роботи є дослідити, які екологічні фрейми представлені в медіа-дискурсі національного тревел-шоу «Орел і Решка» та за допомогою яких екологічних стратегій нарації їх створено. Для виконання поставленої мети вважаємо за необхідне розв'язання таких **завдань**:

1. охарактеризувати поняття фрейму;
2. змалювати особливості еко-дискурсу та медіа-дискурсу;
3. дати визначення поняттям «комунікативна екологічність» та «екологічна стратегія нарації»;
4. виокремити, які екологічні фрейми домінують в медіа-дискурсі вищевказаного тревел-шоу.

Актуальністю пропонованого дослідження є його належність до царини еколінгвістики та медіа-студій, а наукова новизна зумовлюється тим, що це є перша на теренах України комплексна теоретико-практична розвідка безпосередньо українського медіа-дискурсу із акцентом на його екологічність.

Об'єктом дослідження постає медіа-дискурс національного тревел-шоу «Орел і Решка», а предметом – екологічні фрейми, що актуалізовані в цьому дискурсі та екологічні стратегії нарації, за допомогою яких їх створено.

Методологія роботи охоплює як загальнонаукові методи порівняння та зіставлення, аналізу та синтезу, а також вузько-лінгвістичні, як от: метод фреймового аналізу, метод тематичного аналізу, критичний аналіз дискурсу.

Матеріалом роботи виступили 90 епізодів національного тревел-шоу «Орел і Решка» загальною тривалістю 4500 хвилин.

Теоретичне значення роботи полягає у систематизації понять фреймової теорії та еколінгвістичного критичного аналізу дискурсу, а практичне значення полягає у можливості наукового обґрунтування залучення національних телепередач до освітнього процесу.

Відомо, що ключовим елементом формування думки в дискурсі є процес фреймінгу. Дж. Лакофф визначає фрейми як «семантичні ролі» або ментальні «схеми» [5, с. 3]. Тобто, це когнітивні конструкти, які дозволяють нам формувати думку, а потім як вторинний етап – нашу модальність, що проявляється в ставленні, наприклад, ведучого телепередачі до довкілля в межах медіа-дискурсу. Медіа-дискурс потрактовується нами як інтегрований тип дискурсу, що включає всю низку інших його типів [2]. Оскільки ми досліджуємо екологічні фрейми, то виникає необхідність у верифікації тлумачення категорії «екологічності дискурсу» та розуміння еко-дискурсу як певного різновиду усного чи писемного мовлення.

Еко-дискурс є об'єктом дослідження еколінгвістики. Це є парасольковий термін для великої кількості наукових інтердисциплінарних течій (екологія мови, лінгвоекологія, символічна екологія мови тощо) на зрізі екології та інших студій, зокрема лінгвістики або методики викладання природничих наук. У еколінгвістиці еко-дискурс розуміють як усю сукупність текстів екологічної тематики, де основними актантами є природа або тварини. Тим не менш, ми вважаємо, що категорію «екологічності дискурсу» можна дещо розширити, уможлививши дослідження дискурсу у межах екології комунікації, що ми теоретично обґрунтували у [3]. Ми вважаємо, що категорії «екологічність дискурсу» та «комунікативна екологічність» мають однакові стрижневі характеристики, а саме: 1. гармонізоване мовлення, що плекає унісонний екологічний контакт [4], 2. відсутність негативної реакції реципієнта.

Тобто, розуміння «екології комунікації» базується на постулаті, що це таке спілкування, що не шкодить жодному з його учасників. У цьому розрізі необхідно

розуміти, що медіа-дискурс телепередачі, який ми розглядаємо є монологічним мовленням, позаяк ведучі тревел-шоу (назва походить від англійського *travel show* – передача про подорожі) є актантами, що вони є єдині, хто продукує усний текст, а ті, хто їх дивляться та сприймають їхнє мовлення – реципієнтами. По суті, монологічне мовлення тут є на рацію (процесом оповідання), оскільки ми насамперед чуємо позакадровий текст, читаний ведучими, то тоді впливає необхідність формування певної стратегії цієї нарації, що обумовлювала б виникнення такого дискурсу, що не шкодить як самим ведучим, так і глядачам. Таку стратегію нарації, яка уможливує створення лаконічного, структурованого мовлення, що створює унісонний контакт ми називаємо екологічною.

У процесі аналізу 90 епізодів національного тревел-шоу «Орел і Решка» нами було виявлено три екологічні фрейми, які домінують в їхньому дискурсі: «ПРИРОДА – це КРИХКА СИСТЕМА»: цей фрейм у своєму корінні має високе дидактичне значення, позаяк викладає та змальовує природу, по-перше, як високоорганізовану систему, із власними законами та механізмами перетворення енергії, а, по-друге, як конструкцію, у якій зникнення або спотворення лише одного елемента може призвести до загибелі всіх складових. У такій постановці питання виникає пресупозиція, що природу необхідно оберігати і ця пресупозиція трансформується в наступний фрейм:

«ПРИРОДА ПОТРЕБУЄ УВАГИ» – за допомогою цього ментального конструкту формується еко-свідомість глядача, адже, привертаючи увагу до природи та її проблем, ведучі формують екологічне комплексне ставлення до довкілля, як такого, що його необхідно плекати, розуміти та бути із ним в гармонії.

Останнім фреймом є «ПРИРОДА – це ДЖЕРЕЛО НАТХНЕННЯ». Ведучі тревел-шоу постійно акцентують увагу на красі природи за допомогою здебільшо прикметників найвищого ступеню порівняння: «надзвичайний», «найкрасивіший» і т.д. і т.п. Природа постає вічним та невичерпним джерелом натхнення та гармонії для всіх, хто взаємодіє з нею. Важливо зауважити, що всі три фрейми за своєю суттю є предикативними твердженнями, що ще раз підкреслює нашу гіпотезу про наявність у медіа-дискурсі національного-тревел-шоу «Орел і Решка» екологічних фреймів: оскільки тут продемонстровано агентивність природи, виражену або використанням дієслова-копули або прямого предиката, то така перспектива природи є за своєю суттю екоцентричною.

Тобто, наявний перехід від антропоцентризму до екоцентризму, що маніфестує значний аксіологічний зсув національного медіа-дискурсу. Для більшої глибини розуміння, зазначимо, що екоцентризм – це така загальнонаукова методологічна настанова, за якою і природа, і людина є найвищою цінністю, що мають жити в гармонії одне з одним [1]. Це альтернативний погляд на світ, що є відмінним від пануючого антропоцентризму, за яким винятково людина та її життя, а також задовільнення її потреб є найвищою цінністю [там само].

Цікаво, що екоцентричні фрейми не представлені в дискурсі прямо і не його мейнстримовою характеристикою, а, ніби «уплетені» в основний дискурс, що також є важливою дидактичною деталлю: це не пряме ідеологічне моделювання, а опосередковане, яке понижує рівень критичного бар'єру, що за умови прямого, неприкритого використання, може викликати у реципієнта відчуття «передвибірчої агітації», яку він може відкинути. Використане групування дискурсу моделює еко-свідомість поступово, без «агітації», але із твердою націленістю на результат.

Досліджений матеріал надає змогу виокремити екологічні стратегії нарації, які є притаманними саме цьому тревел-шоу, але можуть бути використані як загальні параметри: 1. лаконічний, структурований виклад матеріалу; висока ораторська майстерність ведучих: правильно викладений предмет викликає відчуття задоволення та правильно сприймається реципієнтом без відкидання пануючої в дискурсі думки; 2. відсутність девіантної лексики, інвектив: цей параметр найбільше резонує із дефініцією

«екологічності комунікації», адже правильна лексика, без лайок та інших заборонених виразів уможлиблює перегляд передачі всіма групами населення, зокрема з огляду навіть на вікові характеристики; 3. гумор як засіб екологізації комунікації: ведучі використовують гумор замість лайки в скрутних ситуаціях, «розряджають» атмосферу завдяки ньому. Це слушний спосіб організувати комунікації ефективно, тому це може навчити глядачів етиці поведінки та екологічній комунікації.

Таким чином, нами було доведено, що в медіа-дискурсі національного тревел-шоу «Орел і Решка» наявні екологічні фрейми предикативної генези, що посилюють позиції екоцентризму за рахунок агентивності природи. Визначним є те, екоцентризм в телепередачі передано опосередковано, а не прямо, що уможлиблює дидактичний вплив високої ефективності для глядачів.

На наш погляд, ця телепередача може слугувати прикладом біоетики в дії, а сам цей відео-матеріал можна використовувати для позакласної роботи із студентами чи учнями природничих курсів, оскільки екологічні стратегії нарації демонструють техніки ораторського мистецтва та екологічної організації інформації, уміння викладати предмет лаконічно та структуровано, формують у глядачів еко-свідомість та правильне екоцентричне ставлення до світу, демонструють вміння жартувати як спосіб екологізації спілкування, адже відомо, що слушний жарт високо ціниться в будь-якій комунікації. Уважаємо, що ця передача може використовуватися на уроках та під час викладання теоретичних та практичних курсів, під час самопідготовки, як варіантна складова навчального плану.

Список використаних джерел

1. Велика Українська Енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/> (Дата звернення: 01.05.2022).
2. Зенякін О. С. Евіденційність як складова фреймінгу в британському екологічному медіа-дискурсі. *Вісник студентського наукового товариства Горлівського інституту іноземних мов: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених «Мовна комунікація і сучасні технології у форматі різнорівневих систем»*. Вип. 8. Бахмут, 2021. С. 66–70.
3. Зенякін О. С. COGNITIVE AND COMMUNICATIVE ECOLINGUISTICS AS A NEW FIELD OF INTERDISCIPLINARY STUDIES. *XXIII Міжнародна науково-практична конференція «Людина, культура, техніка в новому тисячолітті»*. Зб. наук. роб. Харків, 2022 (у друці).
4. Самохіна В.О., Шпак О.В. Екологія контакту в англomовному дискурсі. Харків, 2019. 188с.
5. Lakoff G. Why It Matters How We Frame the Environment. *Environmental Communication*. 2010. №4. P. 70–81.

Кулько Л.О.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ ХІМІЇ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Одне з найважливіших завдань навчання – формування в учнів вміння самостійно розширювати та поглиблювати знання, прагнення розвивати свої розумові здібності та творчі задатки. Відомо, що учні міцно засвоюють лише те, що пройшло через їхнє індивідуальне зусилля [1].

За визначенням Б. П. Єсіпова, самостійна робота учнів – це така робота, яка виконується без безпосередньої участі вчителя, але за його завданням у спеціально відведений час. При цьому учні свідомо прагнуть досягти поставленої в завданні мети,